

# دیوان حافظ

خواجه سرالدین محمد حافظ شیرازی

ترجمه

هنری ویلبر فورس کلاک

فرزاد فرید آفشین

موسسه فرهنگی رهروان پویش

حافظ، شمس‌الدین محمد. ۷۹۲ق

[دیوان، فارسی - انگلیسی]

دیوان حافظ = The divan of Hafiz / ترجمه هنری ویلبرفورس کلارک، فرزاد فرید افشین؛ -  
ویراستار: حسن ساسانی. - تهران: رهروان پویش، ۱۳۸۵.

ISBN: 964-96826-7-8

ج. ۵۵۲ ص.

فهرست‌نویسی براساس اطلاعات فیبا.

عنوان روی جلد: دیوان حافظ از روی نسخه غنی و غزونی.

فارسی - انگلیسی.

۱. شعر فارسی - قرن ۸ ق. ۲. شعر فارسی - قرن ۸ ق. - ترجمه شده به انگلیسی. ۳. شعر انگلیسی - قرن

۲۰ ق. - ترجمه شده از فارسی. الف. کلارک، هنری ویلبرفورس، ۱۹۰۵-۱۸۲۰ م. Clarke, Henry

Wilberforce. ب. فریدافشین، فرزاد، ۱۳۵۸ - مترجم. ج. ساسانی، حسن، ۱۳۵۱ - . Sasani,

Hasan ویراستار. د. عنوان.

ا ف ا ۱ / ۳۲

PIR ۵۲۴۴ / آ ۳۸

۸۵ - ۷۱۴۱

کتابخانه ملی ایران

موسسه فرهنگی رهروان پویش

## دیوان حافظ

## The divan of HAFIZ

Translation: Henry Wilberforce

Farzad Farid Afshin

Editor: Hasan Sasani

Typeset & Layout: M. Najafi

Illumination: Marziyeh Erfani

Technical Supervisor: Kamilar Alinaghi

Lithography: Graphicostar

Printing: Teyfnegar

Binding: Ahadi

Circulation: 3300

ISBN: 964-96826-7-8

ترجمه: هنری ویلبرفورس کلارک

فرزاد فرید افشین

ویراستار: حسن ساسانی

حروفچینی و صفحه‌آرایی: محمد نجفی

تذهیب: مرضیه عرفانی

نظارت چاپ: کامیار علینقی

لیتوگرافی: گرافیک‌گستر

چاپ: طیف‌نگار

نوبت چاپ: اول، ۱۳۸۵

صحافی: احادی

تیراژ: ۳۳۰۰

شابک: ۸-۷-۹۶۸۲۶-۹۶۴

نشانی: خیابان انقلاب، خیابان فخررازی، کوی فاتحی داریان، مجتمع فاشران، واحد ۹

تلفن: ۶۶۹۵۵۰۱۲ (۶ خط)؛ فاکس: ۶۶۹۵۱۶۳۴

## حافظ

حافظ یا خواجه حافظ شیرازی، شهرت و عنوان شمس‌الدین محمد شیرازی، متخلص به حافظ و ملقب به لسان‌الغیب و ترجمان‌الاسرار متوفایه تاریخ ۷۹۱ یا ۷۹۲ ه. ق، شاعر و غزلسرای بزرگ ایران، وی در شیراز ولادت یافت، اما از مدت عمر و تاریخ ولادت خود او، و نام و هویت پدرش، در مأخذ موثق و قابل اعتماد قدیم ذکری نیست. در هر حال، وی در جوانی به آموختن قرآن و ادب عربی و علوم اسلامی توجه کرد، و در تفسیر و کلام و حکمت و ادب تبحر یافت. قرآن را از حفظ بود، و به همین سبب حافظ تخلص کرد عهد جوانی او مصادف بود با امارت (۷۴۴ - ۷۵۴ ه. ق) شاه شیخ ابواسحاق اینجو در فارس، که ممدوح حافظ واقع شد، و شاعر از رجال عهد او و نیز از دوران سلطنت او مکرر با شوق و علاقه یاد کرده است، و ظاهراً از مشایخ و علمای عهد این پادشاه، کسانی مانند شیخ امین‌الدین بلیانی، قاضی عضدالدین ایجی، و قاضی مجدالدین شیرازی، تا حدی مربی و حامی حافظ بودند. دوره‌ی امارت امیر مبارزالدین محمد مظفر، که توأم با سختگیری و تعصب بسیار بود، ظاهراً موجب نارضائی شاعر بود، اما پسران او، شاه شجاع و شاه منصور، مورد توجه و ممدوح حافظ بودند، چنانکه از سایر سلاطین آل مظفر نیز، مثل شاه یحیی، شاه محمود، و زین‌العابدین، و همچنین از سلطان اویس و سلطان احمد ایلکانی نیز که در تبریز و بغداد حکومت داشته‌اند، به تصریح و کنایه در اشعار خویش یاد کرده است. اواخر عمر شاعر مواجه بود با استیلای امیر تیمور بر فارس، و اگر ملاقات و مذاکره‌ای که به موجب قول بعضی از تذکره‌نویسان بین حافظ و این پادشاه روی داده است درست باشد، در

پایان زندگی شاعر بوده است. «خاک مصلی»، که مدفن و مزار کنونی حافظ در شیراز است، به یک روایت ماده تاریخ وفات او نیز هست. حافظ، بنا بر مشهور، و چنانکه از دیوانش نیز برمی آید، به زادگاه خود شیراز علاقه‌ی فراوان داشته است، و ستایش شیراز و خوبان آن در دیوان وی بسیار آمده است. ظاهراً به سبب همین علاقه‌ی وافر به شیراز یا به جهات دیگر، حافظ برخلاف هموطن خود سعدی به سیاحت و مسافرت چندان رغبتی نشان نداده است، و ظاهراً جز به یزد و هرموز، از شیراز به جای دیگر نرفته است. با اینهمه، شهرت او هم در زمان حیات به آذربایجان و بغداد و حتی هند نیز رسیده بود، و حتی به موجب بعضی روایات، سلاطین دکنی هند نیز او را به دربار خویش دعوت می‌کردند. در دیوان حافظ، ذکر نام پادشاهان و وزرا و علمای عصر مکرر آمده است، و پیداست که شاعر با غالب بزرگان فارس ارتباط داشته است.

حافظ با آنکه چندین قصیده‌ی عالی و چند منظومه‌ی کوتاه محکم و نیز رباعیات و قطعات دارد، شهرتش بیشتر در غزلسرائی است، و غزل او را از همه حیث اوج غزل فارسی می‌شمارند. وصف عشق و شراب و مستی، و بیزاری از ریا و سالوس، شعر او را رنگی خاص بخشیده است، و با آنکه شاعر غالباً نظر خوشی درباره‌ی صوفیه ندارد، در بعضی موارد کلام او یادآور مطالب و مقاصد صوفیه است. در حقیقت، تعلیم حافظ ممزوجی است از فلسفه و عرفان اسلامی که - مثل رباعیات منسوب به خیام - از رندی و آزاداندیشی اهل شک و حیرت چاشنی گرفته است. در کلام او، نه فقط ذکر بعضی قدما مثل فردوسی، سعدی، نظامی، ظهیر فاریابی آمده است، بلکه از سلمان ساوجی، خواجوی کرمانی، و کمال خجندی نیز یاد شده است، و مشابهت صورت و مضمون بعضی غزلهای او با غزلهای این شاعران و نیز با بعضی اشعار عماد فقیه و اوحدی کرمانی قابل ملاحظه است.

دیوان حافظ، بنا بر مشهور، اول دفعه به وسیله‌ی یکی از یاران یا شاگردان او - به نام محمد گلندام - تدوین یافته است، و بعدها بعضی غزلهای دیگر نیز به مرور در آن وارد شده است. از بین چاپهای متعدد موجود دیوان او فعلاً مهمترین و موثق‌ترین چاپ همان است که به اهتمام محمد قزوینی و دکتر قاسم غنی در تهران منتشر شده است. دیوان حافظ شروح متعدد به فارسی و ترکی دارد، که از آن جمله شرح ترکی سودی بسیار مشهور شده است. همچنین دیوان حافظ و گاه منتخباتی از آن به عربی و عده‌ای از زبانهای اروپائی ترجمه شده است، و تأثیر و نفوذ حافظ در ایجاد دیوان

شرقی غرب گوته، شاعر آلمانی، محسوس و مشهود است. تفأل با دیوان حافظ و حکایات و قصه‌های بسیاری که در باب فال حافظ در کتابها و هم در افواه هست از شهرت و قبول فوق‌العاده‌ی او در نزد عموم فارسی‌زبانان حکایت دارد.

لغت‌نامهٔ دهخدا

www.ketab.ir